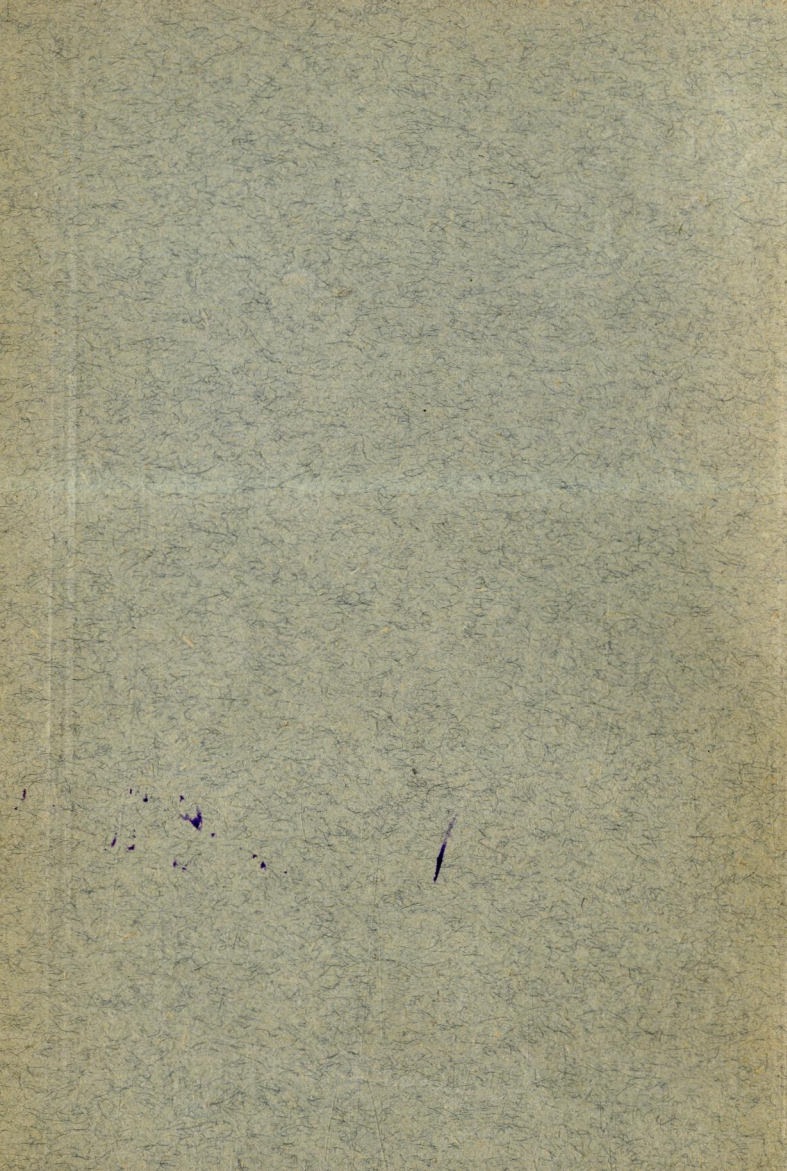


8074



132/

АНАТОЛЬ ТАРНАВСЬКИЙ
ІСТОРІЯ ЧЕТВЕРТОГО
ЗАПОРІЖСЬКОГО ПОЛКУ



06 10

А. ТАРНАВСЬКИЙ
СОТНИК ВІЙСЬКА ЗАПОРІЖСЬКОГО

ІСТОРІЯ 4^{го} ЗАПОРІЖСЬКОГО ПОЛКУ

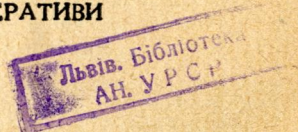
ІМ. ПОЛКОВНИКА БОГУНА

ІСТОРИЧНИЙ МАТЕРІАЛ
Т - ВА ЗАПОРОЖЦІВ



ЛЬВІВ, 1931.

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЧОЇ КООПЕРАТИВИ
„ЧЕРВОНА КАЛИНА“



86398
пр. Льв. обл. 08 н
н. 6(14)-41

У4,8(24.е)1



3192.

1917 рік.

Кадри 4-го Запорізького полку були сформовані в місяці жовтні 1917 року, шляхом українізації російського полку „Георгієвських кавалерів“, яких російський комітет „Георгієвських кавалерів“ гуртував для утворення міцної підвалини російської центральної влади в м. Києві.

Ідейним творцем формування полків, котрі склалися виключно з лицарів російської відзнаки „св. Георгія“, був відомий російський генерал Іванов.

Вкупі з іншими однодумцями він думав гуртувати вояків в частини по принципу екстериторіальности. Командні посади в цих частинах давали переважно кадровим старшинам російської армії.

До закінчення війни на ці частини покладано велику надію щодо підтримки царського уряду вразі заворушень. Звичайно до революції ці пляни хоронилися у великій таємниці і влада встигла сформувати лишень один полк „Георгієвських кавалерів“ у Петербурзі.

В 1917 році після революції на Зборах Головного Комітету „Георгієвських кавалерів“ голова комітету в промові заявив Зборам таке: „Групкування Георгієвських кавалерів в частини має величезне значіння для Росії. Частини ці формуватимуться по окраїнах нашої держави з корінного руського елементу. По скінченню війни їм будуть наділені безкоштовно

грунти і полекшене влаштування на землю в місцях постою їх частин, і таким чином вони як міцні нитки зв'язуватимуть єдність держави“.

Коли це стало відомо в колах Укр. Генерального Військового Секретаріату, там почали опрацьовувати плян боротьби з цією небезпекою. Все літо в м. Києві велася організаційна праця наша і наших ворогів.

В серпні місяці був сформований полк „Георгієвських кавалерів“ в м. Києві. Командантом полку був призначений ренегат полковник Кірієнко, котрого рідний брат вірно служив від початку революції в укр. війську і загинув в 1919 році підчас війни з большевиками, на посаді команданта 10-го корпусу.

На початку формування полку Штаб Київської Округи (російський) намагався поповнювати полк „кавалерами“ Росіянами, але деморалізація російського салдата та українська агітація серед поповнень унеможливила цю спробу.

Тоді наказом по Окрузі оголошено про припинення до полку місцевих „кавалерів“. Штаб гадав, що „кавалер“, хоч і Українець, є досить скалічений царською казармою і може заступити справжнього Росіянина.

Збільшено матеріальні вигоди служби, полекшено їх службово-фаховий режим і в наслідок цього в Тираспольських касарнях зібрано до 650 вояків, „Георгієвських кавалерів“, переважно Українців. Воякі ці були несвідомі національно і на початку радо йшли назустріч вимогам та наказам Начальника Київської Округи полковника Оберучева та політичного комісара і команданта полку ренегата Кірієнка.

Поблизу від полку був росташований 1-ий запасовий козакий український полк. Це була в той час єдина українська частина в Києві.

По директивам Військового Секретаріату старшини та козаки 1-го зап. полку старалися освідомити „Георгієвців“ і почали українську агітацію серед них, аби перетягнути на свій бік, або розкласти цю частину.

Це була важка праця, але крок за кроком вона посувалася наперед. Провадилася ця праця через старшину Георгієвського полку сотника Тимченка та ще через декількох молодших старшин.

Київський Георгієвський Комітет та Штаб Округи всіми засобами старалися перешкодити агітації і проводили контрагітацію, примінювали репресії, але змагання було їм не на користь.

Вкінці місяця вересня серед Георгієвців національна свідомість підвищилася до того, що вирішено, не вважаючи на спротив Росіян, піддатися своїй українській владі. Під проводом старшин Дорошенківського полку 26 жовтня полк в повному складі, за винятком Росіян, вирушив з касарень на Миколаївську вулицю до будинку цирку, де в цей час відбувалося засідання Третього Всеукраїнського Зізду Військових Депутатів.

Маючи на правому крилі полкову оркестру, полк вирівнявся проти цирку.

Делегат полку значковий Мацюк з'явився до Президії Зізду і склав позачергову заяву: „Київський полк Георгієвських кавалерів, що складається з 90% Українців, не бажає надалі бути в підлеглости чужій російській владі. Полк в повному складі з'явився на Зізді і просить Зізд санкціонувати його вступ до Української Армії, під назвою: „Четвертий Сердюцький імени полковника Богуна полк“.

Зізд одноголосно постановив затвердити рішення полку і вислід голосування був покритий гучним:

„Слава Богунівцям!“ Після цієї постанови делегація з трьох членів Зізду вийшла до полку і оголосила полк приєднаним до Української Армії. Тоді-ж Богунівському полку дано Зіздом військові клейноди: бунчук та прапор.

По промовах делегації від Зізду та старшин полку оркестра заграла гимн і під звуки „Ще не вмерла“ та вигуки „слава“ полк продефілював перед делегацією Зізду та повернувся до касарні.

Це було 26 жовтня в той самий день, коли Штаб Київської Округи проектував ліквідувати Укр. Центральну Раду та Секретаріати, розігнати 3-ій Військовий Зізд та обеззброїти 1-й козацький запасовий полк.

Виступ полку перешкодив цим плянам і відсунув збройний виступ Округи на 2 дні.

По повороті до касарень полк вигнав всіх старшин та козаків — Росіян, що ще лишилися в касарні. Не поміг бідолахам і такий аргумент як: „Із одного котьолка в окопах кашу елі“.

Командантом полку призначено осаула Секрета, адютантом полку — сотника Тимченка. Крім того з 1-го запасового полку переведено кількох старшин замість демобілізованих старшин Росіян.

28-го жовтня полк одержав бойове завдання: обороняти київський арсенал від наступаючих військ Штабу Округи. Богунівський полк у важкому двохденному бою з наседаючими на арсенал чехословацькими військами та відділами донських козаків одержав перемогу і охоронив цей важливий пункт для українського уряду. Ворожі втрати були: забитих Чехословаків — 35, ранених 8; козаків (донських) та російських старшин і „юнкерів“ забитих —

60, ранених 14. Наші втрати — 5 козаків забитих і 3 ранених. Від 31 жовтня в полку почалася муштра і навчання по українським статутам. Приводилося до ладу помешкання, формувалися скорострільна та кінна сотні.

20 грудня наказом по 1-й Сердюцькій дивізії 5-а та 7-а сотні полку вкупі з відділами Дорошенківського полку, були вислані на ст. Зерново (на Чернигівщині) для несення охорони залізниці та складів військового майна. Командував цим збірним відділом сотник Дорошенківського полку Мантуляк. 28 грудня 5 і 7 сотні були відкомандовані до полку.

22-го грудня до полку прибуло поповнення з північного російсько-німецького фронту в складі 300 козаків та 7 старшин. Тепер полк нараховував 900 козаків та 45 старшин. Полк ділився на 3 куріні, була сформована 2 скорострільна сотня та саперна. Командантом 1 куріня був призначений військовий старшина Василів. Командантом 2 куріня — осавул Кушнір. Командантом 3 куріня — осавул Волков. Полк мав 9 піших сотень, 2 скорострільні (52 скоростріли), кінну та саперну сотні. Був добре харчований та був добре вдягнений.

Большевицькі агітатори в цей час провадили агітацію серед усіх українських частин київської залоги, аби не дати змоги утворитися українській армії, котра могла бути рішачим чинником в боротьбі з Москалями за незалежність Української Держави. Провадилась большевицька агітація і в Богунівському полку. Національно свідомий елемент полку боровся з нею, але в боротьбі був самотнім, бо Штаб 1 Сердюцької дивізії цього елемента не підтримував. Побіч Штабу працювали т. зв. Військові Ради, які

фактично керували життям частин і куди вже встиг, дякуючи „виборчому началу“, пролізти збольшевичений елемент. В українських частинах Генеральний Секретаріят Військових Справ запровадив в той час „виборне начало“ командного складу і офіційно визнав існування „Військових Рад“. В Богунівському полку була теж „Полковї Рада“. В компетенцію тієї ради, що складалася з делегатів, обраних сотнями, входило все щодо керування полком та контролю над командним складом полку. Командний склад був лише виконавцем відповідних постанов полкової ради, котрі часто-густо суперечили прямим наказам Штабу дівізії, а ці накази команданти мусіли теж виконувати.

Такий аномальний устрій, неможливий в армії, дуже шкодив українській військовій справі і значно полекшував агітацію большевикам. Генеральний Секретаріят Військових Справ не зумів поставити військову українську справу на добрий шлях і наслідки цього внаслідок показалися дуже негативні.

Бурхливі засідання полкової ради, полкові мітинги, котрі вона скликала, розхищували дисципліну в полку, та підривали авторитет української влади.

Почались випадки відмови козаків від варті в місті, жадання більшої плати козакам, незадоволення харчами і т. ін. Політична ситуація в місті, в зв'язку з окремими виступами большевиків ускладнювалася.

1918 рік.

1 січня командантом полку замість сотника Секрета був призначений сотник Дишлевий. Він з більшою енергією брався до боротьби з большевицькими впливами в полку, але вже тяжко було щось зробити.

2 січня 2 курінь полку під командою осавула Кушніря був висланий в м. Полтаву з наказом встановити українську владу, бо в місті вибухло большевицьке повстання. Осавул Кушнір 3 січня приїхав ешелоном на стацію Полтава і заняв її. Розвідка, післана в місто, донесла, що маса салдат з російських полків грабує крамниці і розбиває склади горілки.

Негайно-ж по донесенню розвідки курінь вирушив у місто і після короткого бою опанував ситуацію, взявши в полон 18 большевицьких агітаторів та 12 грабіжників. По наказу осавула Кушніря всіх їх тієїж ночі розстріляно.

Відновивши українську владу і давши змогу працювати українським цивільним установам, осавул Кушнір згідно з наказом повернувся до полку 9 січня.

11 січня большевики виступили збройно проти центральної української влади. Їх сили склалися з місцевих робітників та мас дезертирів з російської армії. Крім того їх підтримували деякі збольшевичені полки київської залози.

На початку-ж виступу Полкова Рада, до того часу майже вся збольшевичена, обьявила команданта полку усуненим з посади та призначила вибори нового команданта.

Вибрали хорунжого Сидоренка, а помічником к-нта полку хорунжого Харчука. Перший був людиною маловійськовою, млявою і наляканою, другий був большевик.

Цими виборами большевики добилися повної деморалізації полку і тепер почали добиватись збройного виступу проти влади. Але це їм не вдалося зробити, завдяки контрагітації свідомого елемента. На За-

гальних Зборах чинів полку. не дивлячись на шалену агітацію большевиків, постановлено дотримувати неутральности в боротьбі Центральної Ради з большевиками.

Полк виставив навкола свого росташування сторожу з кулеметами, а на подвірю касарень прилаштував гармату, і цілий час боїв у Києві тримав „збройний неутралітет“. Навіть підчас панування банд Муравйова большевики не могли схилити полку до себе.

Коли це сталося, частина Богунівців, козаків та старшин, вірних синів Батьківщини, відокремилася від полку, зорганізувала для боротьби з большевиками „Огряд імени полковника Богуна“ і взяла чинну участь в київських боях*). Відділ підлягав окремому командантові м. Києва Ковенкові. Командант „Отряду“ сотник Дишлевий та адютант хорунжий Оскілко, наказом командантури були переведені до Штабу Команданта, а командування „Отрядом“ прийняв осавул Погрібний. В тяжких нерівних боях на вулицях Києва Богунівці провели час аж до відступу українського війська. На протязі тринадцяти днів безустанних боїв, Штаб Команданта кидав „Отрядом“ в різні пункти міста, для ліквідації большевицьких повстань.

Найбільш тяжкі бої були у Богунівців під арсеналом, який вони здобули вкупі з Богданівським полком та іншими частинами; далі на електровні, на „Собачий Тропі“, на товарній стації, на Жидівському базарі та на Козачому дворі, де билися з насідавшими частинами Муравйова.

Ні перевтома, ні неймовірні труднощі вуличних боїв, де з усіх боків обстрілювано їх з верхніх по-

*) „Отряд“ нараховував 60 козаків та 35 старшин.

верхів будинків та з горищ, — не перемогли духа Богунівців. Віра в остаточну перемогу над ворогом та у велике свято правди не покидала серця Богунівців ніодного менту визвольної війни. Без відпочинку, голодні вони, ходили в наступ, вибивали ворога з опірних пунктів, повертали до Штабу і знов ішли у бій.

В ніч з 26 на 27 січня „Отряд“ одержав наказ від вищої команди відійти разом з рештою українських відділів до передмістя міста Києва-Святошина, а о 9 годині ранку 27 січня відійшов в передній сторожі по Житомирському шоссе в с. Ігнатівку.

В с. Ігнатівка був сформований Запоріжський Загін, в який війшли недобитки частин 1-ої Сердюцької дивізії та інших. Богунівський „Отряд“ був приділений до 1 сотні 1 курія Запоріжського Загону. Командантом Загону був призначений генерал Присовський. 28 січня Запоріжський Загін перейшов в с. Шпінки, звідки, з огляду на небезпеку оточення більшовиками, за 3 доби з охороною та розвідкою перейшов до м. Житомира, де і росташувався.

На ранок слідуючого дня Богунівці одержали наказ вирушити на охорону залізничного мосту в м. Коростень. Несли охорону 4 доби, після чого відкликано їх до м. Житомира, посаджено у потяг і відправлено під командою сотника Мальцова на заняття стації Кодня (в напрямку на м. Бердичів). Не доїжджаючи до стації (10 лютого), „Отряд“ вивантажився і пішим порядком рушив на стацію, розбрав ешелон більшовиків, заскочених несподівано та заняв стацію, виставивши охорону в напрямку на м. Бердичів. Того ж 10 лютого весь Запоріжський Загін розпочав наступ на м. Бердичів, але примушений був відійти.

11 лютого наступ був повторений. Богунівці наступали по лівий бік залізниці. Біля стації Реї в 5 верстах від міста, Богунівці мали 6-годинний бій з переважаючим ворогом, що мав на залізниці бронепотяг. Вислід бою був для нас некорисний і Богунівці разом зі всім Загоном мусіли відступити. Причиною цих невдалих наступів було те, що в Бердичеві в той час скупчено кілька дівізій збільшеного російського війська, що зі зброєю вертало домів. Втрати Богунівців в цьому бою були: 9 козаків забитих, 9 ранених. Дня 12 лютого знов повторено наступ і місто занято без бою. Запоріжський Загін росташувався на відпочинок на стації. 14 лютого Запоріжський Загін ешелonom вирушив у м. Київ в резерві німецького війська, що на підставі умови Центральної Ради з урядом Німеччини, мало допомогти українському війську звільнити терен України від большевиків.

Підчас панування большевиків у Києві решта Богунівського полку, що залишилася в касарнях, додержувала нейтральности; лише при відході большевиків, під ударом українсько-німецьких військ, частина полку з большевицьким нахилом, в кількості 120 людей з хорунжим Харчуком на чолі, приєдналася до них і відійшла на Чернигівщину. Літом 1918 року на Чернигівському кордоні большевики сформували „Богунський полк“, що ввійшов в склад Червоної Таращанської дівізії. В 1919 році цей полк був поширений в „Богунську бригаду“. Те, що залишилось з полку у Києві, частина повтікала до дому, а частина поповнила ряди в Запоріжському Загоні.

По приїзді Запоріжського Загону, в Києві на Софійській площі, відбулася парада українського війська. Всі відділи виладналися біля пам'ятника Богдана

Хмельницького. Відслужено вдячний молебн. Після промов членів Уряду та Центральної Ради, відділи під згуки українського гимну пройшли почесним маршем і по Володимирській вулиці пройшли до будинку Центральної Ради, де зупинилися і вислухали промову Голови Ц. Р. М. Грушевського. По закінченню промови, та гучним „Слава“ Україні, всі відділи вернули до місця росташування в 2-ій київській гімназії.

20 лютого почалася реорганізація Запорізького Загону. Богунівський відділ разом з відділами Наливайківським, Волонтерським та Республіканським, був злитий в одну частину: 2-ий Запорізький Полк. Назви були залишені у відповідних сотнях. Богунівський відділ склав 15-у та 16-у Богунівські сотні 4 курія 2-го Запорізького полку. Командантом полку був призначений свідомий український патріот, енергичний і хоробрий полковник Петро Болбочан. Командантом 4 курія був сотник Зельницький.

Командантом 15 та 16 Богунівських сотень призначено осавула Погрібного та сотника Мальцова. З цих сотень малося на увазі, після закінчення військових подій, розвернути Запорізький імени полк. Богуна полк. З цією метою в сотнях підбиралися старшинські та підстаршинські кадри для цілого пішого полку. Старшини, що не мали старшинських посад в сотнях, служили козаками, чотовими та ройовими. Разом обидві сотні мали 35 старшин та 150 козаків. При кожній сотні була кулеметна чета в складі 2 кулеметів „Максіма“, або „Кольта“ та 3 легких кулеметів „Лєвіса“. Кінна сотня Богунівців під командою хорунжого Шевченка стала кадрою для кінної сотні 2 Запорізького полку. При розвертанню полку в дівізію в грудні 1918 року з кінної сотні 2 Запор. полку

був сформований кінний дивізіон імени отамана Петра Болбочана, пізніше переформований в Кінний Полк Чорних Запоріжців. Цей полк під командою полковника Дяченка був найкращою кінною частиною в Українській Армії. 2 Запорізький полк вийшов в склад окремої Запорізької бригади ген. Натіїва.

13 березня 2 Запорізький полк одержав наказ вирушити на Лівобережжя разом з другими полками бригади. 14 березня полк навантажився до ешелонів і вирушив по залізниці Київ-Полтава. Без сутичок з ворогом полк дійшов до ст. Лубни. Розвідка виявила ворога в м. Ромодані, м. Хоролі та ближчих до цих міст селах. Богунівським сотням під командою осавула Погрібного наказано зайняти м. Хорол, а звідтіль наступати на ст. Ромодан, по залізниці Хорол-Ромодан.

20 березня обидві сотні вирушили пішим порядком на село Засуле, де росташувалися на нічліг, виставивши охорону. На ранок розвідка донесла, що на протилежному боці села (село було дуже велике) росташована большевицька частина. Зразу Богунівці рушили в наступ і відігнали ворога на 3 кілометри від села, де він зупинився на горах по дорозі на м. Хорол. Лава Богунівців, під крісовим, гарматним та кулеметним вогнем, не зважаючи на те, що ворог перебільшував їх кількістю більше як в 3 рази, наблизилась на віддаль 150 кроків і з гучним „слава“ кинулася в атаку. Ворог кинувся в ристіч. Переслідування ворога затягнулося до пізнього вечора. Взято кілька десятків полонених, котрих тамже розстріляно згідно з тодішними „звичаями“ українсько-большевицької війни. З нашого боку втрат не було. Переночувавши на хуторах біля Хорола, Богунівці 22 березня

війшли без бою до м. Хорола. Радо витали громадяни своє рідне військо. Того ж дня одержано наказ: Богунівцям залишитись залогою в м. Хоролі. По 3-х денному постою одержано наказ про поворот на ст. Ромодан, взятий 1 курінем полку збоку залізниці Лубни-Ромодан. В Ромоданах Богунівці навантажилися в потяг і разом з цілим полком приїхали в м. Полтаву, де і росташувалися на відпочинок.

Надалі до кінця звільнення Лівобережжя від большевицьких військ, Богунівські сотні не мали боїв з ворогом через панічну втечу большевиків з України.

З м. Полтави 2 Запоріжський полк, по 2 тижневому відпочинку, рушив ешелонами на м. Харків. На ст. Люботин Богунівські сотні пішим порядком рушили на м. Харків (в обхід ворогу зліва від залізниці). По заняттю Харкова полк став залогою міста. Через півтора тижня полк одержав наказ вирушити на Крим, аби встановити там українську владу. Крим ще був зайнятий большевиками, котрі чули себе досить міцними, маючи на своєму боці величезну масу матросів Чорноморської фльоти, скупчених в м. Сімферополі та Севастополі. Крім 2 Запоріжського полку в авангарді виступив кінний-Запоріжський полк імени кошового Костя Гордієнка, під командою полковника Петрова. В резерві йшли частини німецької армії. Полк ешелонами прибув до Перекопу і після короткого, але жорстокого бою примусив матросів до втечі і заняв ст. Джанкой. Звідси Гордієнківці рушили в кінному ладі на м. Бахчисарай-Ялта, а 2 Запоріжський полк заняв без бою Сімферопіль. З Сімферопля полк по закінченню операції Гордієнківців мав наступати на Севастопіль, але на слідуючий день по заняттю Сімферополя, раптово всі ешелони окру-

жили Німці (які щойно прибули) і вища німецька команда видала наказ повороту на Україну. Причиною цього наказу була постанова Севастопільського гарнізону про здачу міста та флоту, скупченої в порті, українському війську. Німці позаздріли, що таке величезне майно попаде в руки української влади і зупинили наступ Українців на Севастопіль. Полковник Болбочан зарядив в полку гостре поготівля, а сам зажадав від Німців наказу від уряду України. Нажаль через кілька днів з Військового Міністерства прийшов підтверджуючий наказ опустити Крим і 2 Запоріжський полк вирушив через ст. Джанкой в м. Олександрівськ, де і став залогом.

По відїзді 2 Запоріжського полку з Криму, Німці розпочали наступ на Севастопіль, але одержали завзяту відправу матросів. Три спроби наступу не дали наслідків і спричинили їм дуже великі втрати в людях. Тоді німецьке командування рішило взяти Севастопіль підступом. Переодягнули сотню Німців у сірі шинелі та сірі шапки з різно-кольоровими шликами, та післали цю сотню на передню бойову лінію; большевики, принявши військо за українське, покидали зброю і вийшли з окопів та таким чином дали змогу Німцям зайняти Севастопіль. Ціла Чорноморська ескадра, довідавшись про це, знялася і вийшла в море, направляючись в м. Новоросійськ до Денікіна і таким чином не дісталася ні Українцям ні Німцям. З Олександрівська полк їздив в м. Мелітопіль, Славянськ та Ізюм, а Богунівські сотні були призначені в м. Бердянськ для репрезентації української влади. В Бердянську Богунівців витали з ентузіазмом німецькі колоністи, котрі богацько потерпіли від большевиків. Богунівськими сотнями командував оса-

ул Погрібний. Через 2 доби побуту Богунівці вирушили до полку.

29 квітня в м. Києві праві українські кола, по згоді з німецьким командуванням та при допомозі німецьких багнетів, розігнали уряд України-Центральну Раду, оголосили на Україні гетьманат і обрали гетьманом генерала російської служби Павла Скоропадського.

Український Нарід в своїй більшості поставився до цієї політичної переміни опозиційно через те, що ні з національного ні з соціального боку праві укр. кола не мали довіря. Частини молодшої Української Армії, котрі відмовили новому урядові послуху, розброєно та розігнано по хатах.

Командант 2 Запоріжського полку, полковник Петро Болбочан, довідавшись про обеззброєння полків, що були росташовані в м. Києві і передбачаючи тимчасовість нового політичного устрою та розуміючи відповідальність періоду будови Держави, вирішив, в згоді з командантами інших запорожських полків, схоронити за всяку ціну кадри Запоріжців для майбутнього. Внаслідок заходів командантів запорожські полки послано для несення прикордонної служби в район Білолуцька, на північний схід від м. Харкова. Це завдання давало змогу бути подалі від центру влади і помагало сховати демократичне обличчя Запоріжців перед реакційним урядом.

Через півтора місяця кордонної служби 2-й Запоріжський полк одержав наказ вирушити в розпорядження N-ої німецької бригади, для несення кордонної служби на Чернигівщині. Залізницею полк переїхав ст. Семенівка, звідки згідно з наказом перейшов похідним ладом до м. Воронок. В м. Воронок залишився штаб полку, учебна сотня та постачання, а мушт-



рові сотні заняли простір по лінії кордону від м. Стародуба до села Каменки.

4 курінь полку в складі 2-ох Богунівських та 2-ох Наливайківських сотень заняв село Картушин (в 10 в. від Стародуба), на лівому крилі занятого полком кордону.

Завданням куріня було стежити за шляхами на м. Унеча, вести розвідку в напрямках на села Дохновичі, Мішковку та Дідово, котрі були росташовані в нейтральній зоні на демаркаційній лінії. Особливу увагу наказано було звертати на контрабандів, які в той-же час були в переважності большевицькими шпiонами. Разом з курінем в Картушині була росташована батарея 3-ох гарматного складу під командою сотника Кузнеціва. 15-ту Богунівську сотню зза хорости сотника Цілюрика прийняв хорунжий Махонько. Служба на кордоні під цей час була дуже турботна, бо населення ставилося до українського війська зле, вважаючи його „гетьманським“ і охоче допомагало большевикам в їх розвідчій праці. Козаки та старшини цілий час були втомлені та напружені, бо большевики нападали на наші сторожі та розвідку. З причини епідемії „іспанки“ склад куріня був малий і нараховував 80 козаків та 15 старшин. Цього складу не вистарчало на застави та сторожі на відтинку, не кажучи вже за резерви. Резервою рахувалася батарея, котра мала понад 100 люда, при 5-ти старшинах.

Через невистарчаючу кількість складу, козакові приходилося 16 годин на добу нести службу (вартову та розвідчу), і лишень 8 годин відпочивати. 15 Богунівська сотня мала 25 козаків при 2 старшинах; 16 Богунівська сотня мала 30 козаків при 3 старшинах. Нечисленні були і Наливайківські сотні. В ра-

зі наступу большевиків надії покладалися на скорострільні чети, котрі були в сотнях. 15-та сотня мала 2 скоростріли „Кольта“ і 3 скоростріли „Левіса“; 16 сотня мала 1 скоростріл „Максіма“ та 2 скоростріли „Левіса“.

Через місяць постою прийшла чутка про напад большевиків на село Каменку та про знищення ними в цьому селі росташованого там 1 куріня полку. Внедовзі наказом по полку це підтверджено та попереджувалося, що по агентурним даним большевики мають напасти на Картушин. 4-му куріневі наказувалося якнайбільше поготівля, збільшення охорони та пильнішу розвідку. В наказі говорилося, що напад на Картушин має робити Таращанська Савітська дивізія, тількищо сформована большевиками з Таращанських повстанців проти гетьмана. В складі цієї дивізії був „Богунський полк“, рештки колишнього Богунівського, котрі в початку року одійшли з Києва разом з большевиками і тепер були поповнені мобілізованими Москалями.

Курінна розвідка виявила скупчення большевиків в неутральній зоні в селах Дохновичі та Мішковка. Командант зробив розподіл фронту на випадок наступу. 16 Богунівська сотня росташувалася на правому крилі в школі, центр заняли 14 та 13 Наливайківські сотні і батарея, а ліве крило заняла 15 Богунівська сотня, росташована в другій школі. Виставлено стійку в напрямку на село Княжая (в тилу) та в ночі посилено дозори, для звязку між заставами. Гаслом алярму на випадок раптового наступу мав бути стріл з гармати. В околицях села почала появлятися большевицька розвідка, яка цілий час псувала телефонні дроти до штабу полку.

Нарешті ** жовтня, на світанку, гучно розлігся стріл гармати. Алярм! Забалакали вартові скоростріли, відкрили стрілянину застави. Вмить сотні заняли призначені місця і закипів бій. Ворог трьома лавами наступав на село „в лоб“ на Наливайківців, при інтензивній підтримці своєї артилерії. З віддалі 100 кроків ворог кинувся в атаку на батарею і Наливайківців, але рушничним, кулеметним та гарматним вогнем „на картеч“ його збито і він окопався в 400-500 кроках. Рівночасно ворог ударив на крила, але на правому крилі був відбитий 16 Богунівською сотнею під командою сотника Малеця, а на лівому крилі відбитий був скорострілами 15 Богунівської сотні. Не давши ради з наступом „у лоб“, ворог почав наступати ззаду, за котрим ніхто не стежив. Кілька десятків красноармійців вже скупчилося за великою громадською стодою і готувалося до атаки на задні батареї. Командант куріня сотник Зельницький зауважив це і зібравши всіх, що лишилися біля штабу куріня, в тім числі писарів та телефоністів, кинувся з ними на прикриття батареї, але вона вже сама собі порадила. Сотник Кузнеців, зауваживши скупчення за стодою большевиків, повернув гармату і стрілом з неї знищив і стодолу і большевиків. Підоспівши 15 Богунівська сотня під командою хорунжого Махонька, не зважаючи на те, що мала всього 17 багнетів, кинулася в атаку на большевицькі лави, котрі не витримавши запорожського „слава“, почали тікати. Ця перемога так вплинула на большевиків, що вони почали загальний відворот. Пятигодинний бій скінчився. Ворог, кількістю в 600 багнетів та 200 шабель, не встояв перед купкою змучених Запорозців і в цей

день Богунівці та Наливайківці здобули собі слави прадідів-Запорожців.

Ворог загубив раненими та забитими 150 чоловіка червоноармійців та 2-ох командантів. З нашого боку теж були втрати: був забитий півсотенний 16 сотні хорунжий Цапа і 2 козаки, ранені були 4 козаки. В 15-ій сотні забитих та ранених не було, Наливайківці загубили 4-ох козаків забитими та 5 раненими.

Найбільші втрати були в батерії: було забитих 5 старшин разом з командантом, сотником Кузнецовим, та 10 козаків.

Через тиждень одержано відомости, що большевики мають повторити напад. Аби цьому запобігти, 4 курінь зробив при піддержці одної сотні Німців наступ на села Дохновичі та Мішковка. Села були взяті, большевики вщент розбиті і того ж самого дня курінь вернувся до Картушина. В бою під селом Мішковою був ранений у ногу командант сотник Зельницький, а курінь прийняв видужавший в той час к-дант 15 сотні сотник Цілюрик. Анальогічні напади червоних були на відтинках 1-го та 2-го куріня полку. З огляду на малий склад полку та на перевтому муштрової частини, командант полку просив Українську Військову Владу про відпочинок для полку. Внаслідок цього, полк змінений німецькою бригадою, одержав наказ вирушити в м. Купянськ для несення залогової служби та поповнення.

По дорозі на місце призначення затримав 2-ий Запорожський полк в м. Харкові командант X корпусу отаман Лігнау, котрий зробивши огляд полку, призначив йому місце постою в Харкові. В цей час гетьман Скоропадський проголосив універсал про федерацію України з Москвою.

Акт цей цілком слушно викликав величезне обурення серед Запорожців. Полковник Болбочан заскоював всіх старшин і козаків у полку, наказуючи тримати ще більшу дисципліну та стримуватись від усяких сутичок з московськими та гетьманськими во-
 яками, яких було вщерть у місті. Болбочан мав зв'язок з Українським Національним Союзом і чекав од нього директив. ** листопада о 9 годині вечером сотні одержали наказ команданта про негайний виступ проти гетьманату. Наказ зясовував причини виступу: народне повстання на Правобережжю під проводом Директорії, та зрада гетьманом державности України.

Залунали по вагонах (полк од приїзду до Харкова ще не вивантажився) вигуки „слава“, величезний ентузіазм охопив всіх у полку. Через годину полк рушив у місто на Павлівську площу, де залишились гармати та штаб полку, а сотні розійшлись по місті виконувати кожна своє окреме завдання. 15 і 16 Богунівські сотні мали наказ встановити владу Директорії в районі Холодної Гори, в тюрмах та обезброїти районні державні варти. Поодиноких осіб на вулицях наказано не чіпати, а перевібивши папери, обезбрювати.

Виступ полку був настільки несподіваний, що до 5 години ранку вже скрізь у Харкові була встановлена влада У. Н. Р. і всі сотні повернулися до штабу полку. Завдяки передбаченности полковника Болбочана, та умілим розпорядженням його, переворот пройшов безкровно.

О 8 годині ранку на тій же Павлівській площі відбулась парада полку, підчас якої Болбочан офіційно проголосив владу У. Н. Р. на Лівобережжю. Гучно

та щиро вітали Запорожців харківські громадяни, сподіваючись для України ліпших часів, ніж були дотепер.

Полковника Болбочана призначено Отаманом Лівобережної України, а 2 Запоріжський полк прийняв курінний 2 курія, сотник Дубовий. Маючи своєю базою м. Харків, 2 Запоріжський полк почав поширювати владу Директорії на інші місця лівого берега. 15 Богунівська сотня одержала наказ разом з четою Наливайківців їхати на допомогу сотнику Кустовському, котрий вже з 5 сотнею добував Полтаву. 15 сотня прилучилася до сотника Кустовського під ст. Божків. Під команду Кустовського зроблено наступ на стацію, де був ворожий броневик. Стацію здобуто і ранком другого дня 15 сотня рушила в обхід ліворуч від залізниці на м. Полтаву. До сотні прилучилося багато повстанців — селян і без опору сотня над вечір заняла м. Полтаву. На слідуючий день до Полтави приїхала 16 Богунівська сотня та 1 курінь полку. Сотні росташувалися в жандармських касарнях.

В цей час большевицькі агенти, використовуючи малу кількість укр. респ. війська та присутність тисяч темних повстанців-селян, заснували „Ревком“ і повели агітацію проти української влади. Почались випадки сутичок на вулицях міста між повстанцями з червоних касарень та Запорожцями. Повстанці закидали Запорожцям „буржуазність“ влади У. Н. Р., а Запорожці за це били повстанців.

Командант 16-ої Богунівської сотні сотник Малець одержав наказ розброїти повстанців та заарештувати агітаторів. Операцію виконано силами обох Богунівських сотень безкровно, бо повстанці не ставили опо-

ру, коли побачили, що до них беруться не жартом. Розброєно 3000 повстанців, агітаторів заарештовано і відправлено в штаб полку. В той же час в Полтаві зліквідовано ревком.

Внедовзі після заняття Полтави Лівобережна Армія заняла м. Кременчук, Лозову, Катеринослав та інші місця і цілий терен Лівого Берега був опанований республіканським військом.

Після заняття м. Київа військом Директорії 2 Запоріжський полк одержав наказ переїхати в район м. Кременчук-Крюків. Полк мав прийняти мобілізованих козаків і розвернутися в 2 Запоріжську Республіканську Дивізію. По дорозі в Кременчук 4-ий курінь полку розвернувся в 3-ий та 4-ий курінь полку. Третього куріня в той час в полку не було, бо цей курінь, що складався з Наддністрянців (розброєних ще гетьманом) ще з Чернігівського Кордону, був відісланий до Білої Церкви, де формувалися Січові Стрільці. В м. Крюкові 4-ий курінь переформувався в 4 Запоріжський імени полковника Богуна полк. Командантом полку був призначений сотник Цілюрик; командантом 1 куріня полку — хорунжий Харченко, к-том 2 куріня — сотник Малець. Командантами восьми піших сотень призначено: хор. Блоха, хор. Раковського, хор. Махонька, хор. Тарнавського, хор. Катькала, сот. Шевченка, хор. Бобрицького та хор. Доценка. Осавулом полку (адютантом) був призначений хор. Сікач. Підстаршинські кадри були поділені по сотням.

Почалася мобілізація і через 2 тижні полк був сформований та одержав наказ вирушити в м. Полтаву для несення залогової служби.

В Полтаві полк росташувався у Військовій Школі

(буд. Духовної Семинарії). В цей час провадилась муштра в піших сотнях; були сформовані сотні: кулеметна — командант хор. Гринько; саперна — к-ант сотник Сологуб (Сергій); кінна — к-ант хор. Врангель. В інших сотнях були сформовані кулеметні чети. Остаточно зорганізовано господарчу частину полку. Господарем полку призначено сотника Якимаху, к-том немущтрової сотні — значкового Митарчука. Прибуло поповнення мобілізованих старшин (20 людей), яких розділено по сотням.

В кінці грудня по наказу Отамана Лівобережної України відіслано 1-у та 2-гу сотні під командою хорунж. Раковського на ст. Лозова для ліквідації банд Махна. В початку 1919 року, розігнавши біля Лозової одну з банд Махна, цей відділ повернувся до полку.

1919 рік.

2 січня по наказу команданта дивізії хорунжий Махонько з сотнею та з кулеметною четою 4 сотні був приділений на бронепотяг „Стрілець“, де сотня склала залогу бронепотягу. Піше прикриття бронепотягу було дане під команду підхор. Островському, а кулеметні чети — підхорунжому Романюкові. Хорунжий Махонько був призначений помічником команданта бронепотягу. 3-го січня згідно з наказом полк вирушив на ст. Кочубеївка (в напрямку на Харків), де мав стати в резерві 2 Запор. дивізії, котра вже билася з большевиками. 4-го січня полк потягом прибув на місце призначення і зразу одержав наказ виставити міцні застави вправо і ліво від залізниці. Село Кочубеївку заняла 4-а сотня, а горби вліво від залізниці заняв 2-ий курінь. Передові частини большевиків, зіткнувшись з заставами, не важилися

виконати цього завдання — перетяти залізницю, аби перешкодити відступові дивізії, і ніччю, коли дивізійні потяги відійшли, Богунівський полк вже під міцним вогнем ворожого бронепотягу відїхав на ст. Божків (під Полтаву), де заняв позицію на відступах до стації. За недугою сотника Цілюрика команду взяв сотник Малець. Через добу полк одержав наказ заняти м. Полтаву і під натиском ворога відходити пішим порядком по залізниці на Кременчук.

В Полтаві полк зосередився в „Кадецькому Корпусі“ і вислав в бік Монастирського ліса стежі. Пізно вечером до полку приєдналася сотня кінного дивізіону під командою хор. П. Дяченка. О 23 годині хор. Врангель доніс, що ворог великими силами наступає на Полтаву. В той же час в місті почали ворухитися місцеві большевики і стали нападати та острілювати наші піші стежі на вулицях міста. Повернувся розїзд кінного дивізіону і доніс, що на Полтаву вирушили з ближчих сіл розагітовані большевиками селяни-повстанці. По місту почали бити большевицькі гармати. Все це взвязку з непевним настроєм мобілізованих козаків витворило ситуацію неможливу для оборони і сотник Малець зарядив відворот на с. Мачеху. На „голодну кутю“ залишили Богунівці Полтаву, але і на думці не мали тоді, що вже її не побачать. Відступ був зроблений своєчасно, бо годину опісля шлях на Мачеху був перетятий большевиками.

Маючи в арієргарді кінну сотню, полк відїшов через села: Мачеху, Нові Санжари та Старі Санжари, на ст. Кобеляки, де навантажився на потяг Мазепинського полку і відїхав на ст. Кременчук.

В Кременчузі полк росташувався в Реальній Школі і ніс залогову службу в місті. Від початку наступу

большевиків, а особливо після заняття ними Харкова в Запорізьському Корпусі та в інших частинах Лівобережної Армії дуже поширилася дезерція мобілізованих козаків. Большевики зуміли посіяти недовіря до Директорії серед широких мас селянства і цим деморалізували Республіканську Армію, котра в більшості складалася з мобілізованих селян. Купка старих Запорожців, розпорошена по частинах, могла протиставити большевицькій агітації тільки персональну волярську якість, але на „мобілізацію“ це вражіння не робило. Не помагали і кари. Запорізький Корпус таяв.

Штаб Армії Лівобережної України зконцентрував Запор. Корпус в Кременчузі, лишивши проти ворога слабенькі заслони, і опрацьовував плян оборони Правого Берега по лінії Дніпра. Цей плян давав змогу, форсуючи Дніпро, тримати фронт тільки малою частиною війська, а решту за зиму можна було привести до порядку, встановити лад та карність.

Несподівано заарештував командант 3-го Гайдамацького Полку, Волох, той сам, що 1919 року перейшов на службу до большевиків, отамана Болбочана. Це арештування зробив Волох з причин особистих, на підставі „чуток“ про те, що Болбочан ніби хоче перебитись до рос. „добровольців“ і тому віддав большевикам Лівобережжя. Ці „чутки“ пускав сам же Волох і вони ж для нього послужили підставою арешту.

На ділі ж, причиною нашого відступу від Харкова аж до Дніпра була невелика кількість Запор. Корпусу та відсутність резервів, котрі моглиб ліквідувати большевицькі повстання на задах Армії та могли карати дезертирів. Коли про арешт от. Болбочана довідалися Запорожці, то зразу прийшло майже до збройної сутички між ними та Гайдамаками. Більшого замішання

уникли тільки тому, що от. Болбочан наказав „нікому нічого не робити для звільнення його зпід арешту“. Волох повідомив Директорію, що арештував Болбочана за „державну зраду“. З Київа наказано привезти от. Болбочана до Уряду. Волох знярядив ескорту з козаків свого полку, давши таємний наказ забити по дорозі до Київа от. Болбочана ніби за намір втікти. Про це довідалися Запорожці, і поставили Волохові ультимат, або вони звільнять Болбочана зпід арешту, або разом з Болбочаном поїдуть представники З-ців для охорони. З цим Волох був примушений погодитись і разом з от. Болбочаном поїхали представники запоріжських полків. Від Богунівського полку представником було призначено команданта 4-ої сотні хорунжого Тарнавського. Поїздка до Київа (спеціальним потягом) пройшла без інциденту, але цілий час Гайдамаки і Запорожці не випускали з рук набитої зброї і досить похмуро поглядали одні на других. На спроби Гайдамаків викликати глузливу розмову Запорожці не відповідали, бо не до розмов було — Запорожці везли в арешті свого отамана, того, хто створив справжнє українське (а не партійне) військо і зробив їх такими, якими вони були і є. Була й думка порушити карність: звільнити зпід арешту отамана і зголоситись разом до Уряду, але отаман гостро заборонив про це думати.

Після 2 тижнів Болбочана звільнено зпід арешту, але віддалено від Запорожців і вислано в Галичину. Це дуже пригнітило всіх старих Запорожців і утворило небувалу деморалізацію. Про це свідчить те, що у багатьох була думка дезертувати в Галицьку Армію і добувати Київ через Львів. Але і тут цьому запобіг Болбочан. Через своїх осаулів переказував

Запорожцям, аби заховували карність і лишались в частинах.

В час цих подій большевики повели наступ на Кременчук. Полк заняв позицію попереду двірця. 5 сотня заняла „бойні“ в двох верствах вправо від залізниці в напр. на ст. Потоки. 7 сотня — хутори вліво від залізниці. 8 сотня — просто по залізниці в напр. на Полтаву. 1-ий курінь (резерва) та штаб полку заняли двірць. Першу атаку большевиків приняла 8 сотня, а далі завязався бій на відтинках 5 та 7 сотень. Ворог засипав наші лави та двірць гураганним вогнем з гармат та кулеметів, повів атаку на відтинках усіх сотень і уступав тільки перед нашими контратаками. На протязі 4 годин було справжнє пекло, за вибухами та розривами стрілен не було чути команди, після чого, з огляду на небезпеку в тилу, командант дивізії наказав відворот на правий беріг Дніпра, в м. Крюків. В порядку, відбиваючи наседаючого ворога атаками, Богунівці відійшли на правий беріг і зупинилися по наказу на мості через Дніпро. Втрати полку за бій під Кременчуком були: 3 козаки забиті та 2 ранені. Невеликі втрати пояснюються тим, що ворог „бив в білий світ, як в копійку“. Зясувалася причина відвороту: „Отаман“ Григоріїв зрадив і на ст. Знаменка виступив проти українського війська. Всі частини Корпусу відіхали. Богунівський полк мав відходити, затримуючи ворога на ст. Каменка. 2-ий курінь був змінений 1-им і відійшов на двірць. Ворог заховувався пасивно. Раптом в місті почулася велика стрілянина з усіх боків. Розвідка виявила, що повстали численні робітники і повели наступ з тилу та з крил. Відновили активність і війська червоних і повели атаку на міст. Полк мусів відступати, як найшвидше.

Резервний 2 курінь, дякуючи енергії сотника Сологуба (Сергія), навантажився у потяг і під вогнем повстанців, уживаючи для оборони від атак на потяг ручних гранатів, встиг виїхати на ст. Каменка. 1-й курінь під командою хор. Харченка залишився між частинами червоних та повстанцями, що заняли двірець. Курінь розсипався у 2 лави і полем почав відходити. Приходилось одночасно оборонятись і наступати. Передня лава наступала на повстанців, а задня оборонялась від больш. війська. 1 курінь в порядку відійшов на ст. Каменка, де вже був 2 курінь. Кінна сотня під командою хорунжого Врангеля, заскочена повстанцями в місті Крюкові, змушена була залишити коні та пробиватися до полку пішим порядком. За цей відворот полк мав втрати: 10 козаків забитими, 8 раєними. Треба відмітити геройську смерть козака кінної сотні Михайла Крупенка. Він був посланий в розвідку і раптом був оточений повстанцями, яких приняв за мирних громадян. Повстанці зірвали з нього шапку, побачили оселедець і замучили на смерть, майже на очах кінної сотні, котра була оточена в той час з другого боку. Докінчив муки Крупенка (вирізали оселедець зі шкірою) постріл з рушниці і герой помер з криком „Слава Україні“.

Зі ст. Каменка полк переїхав на ст. Знаменка, а звідтіль через ст. Цвітково, Шпола, Христинівка приїхав на ст. Вапнярка, де простояв 4 доби на відпочинку.

По відпочинку полк пішим порядком через с. Ти́манівку відправився в м. Умань, де став залогою.

За час відходу до м. Уманя склад полку, через втрати в боях та дезерцію несвідомих козаків, зменшився до 200 багнетів, 35 шабел при 10 кулеметах Максима, 10 — Кольта і 10 — Люїса.

Вища команда оголосила мобілізацію в Уманському повіті, по переведенню якої, склад полку збільшився до 400 козаків та 40 старшин. 10 березня до полку був влитий Інструкторський Курінь Запорозького Корпусу, бо курінь цей, розбитий большевиками, не міг самостійно існувати. Відбулися переміни в командному складі полку: к-том 2 сотні замість хорого хор. Раковського — призначено хор. Цапенка. К-том 3 сотні призначено хор Коломенського. К-том 4-ої сотні замість перебуваючого в команді хор. Тарнавського призначено значкового Хведорева. 5-ту сотню прийняв хор. Круть; 7 сотню — хор. Шкурат; 8 сотню — хор. Бугаєнко. Господарем полку замість захорівшого сот. Якимахи призначено хор. Булгакова. К-том полку призначено хор. Харченка, помішником к-та сотника Мальціва, а к-том 2 куріня — сотника Шевченка. Адютантом полку — значкового Гендуровського.

Два тижні полк простояв в Умані, після чого був посланий в напрямку села Гераджинівки на допомогу оточеним большевиками Кармелюкам. 1 курінь полку несподівано заатакував ворога і прорвавши ворожі лави, зєднався з Кармелюками, з якими і відійшов до м. Уманя. 1 курінь стратив раненими 5 козаків, забитими 4.

Згідно з пляном загального відвороту полк відійшов з м. Уманя, через містечка Тростянички, Тростянець та Жабокрич до м. Балти, де згідно з наказом заняв позицію на східних горбах в 2 верстах од міста.

Ранком * * березня густі лави большевиків почали наступ на Балту; одночасно ворог відкрив гураганний вогонь з гармат та кулеметів. Після 6-ти годин-

ного бою ворог прорвав лаву зправа та зліва на участках полків Мазепинського та Чорних Запорожців, котрі відійшли на захід від Балти. Повідомлений кінними зв'язками про відступ сусідніх частин, хор. Харченко наказав відходити і Богунівському полку. 7 та 8 сотні полку не дістали повідомлення про відступ, бо надіслані к-дою полку зв'язкові, були забиті в дорозі. Обидві сотні зістали оточені большевиками, які навіть не стріляючи, з криком: „Товаріщі, здавайтесь, нічево не будет!“ бігли до козаків. К-ант 8 сотні хор. Шкурат взяв команду над сотнями і згуртувавши їх в „кулак“, кинув в атаку і пробившись через місто, вже заняте ворогом, приєднався до полку. Велику допомогу в цій операції оказав хор. Нестеренко, котрий мітким вогнем з кулемета робив страшні прірви у ворожих лавах. Втрати полку після Балти були: 16 козаків забитими, 5 раних.

Далі полк відійшов на ст. Бірзула, звідки потягом переїхав на ст. Роздільна, де став, як резерва дивізії.

*** березня полк одержав наказ під командою сотника Мальціва зайняти село Плоске, котре виявило ворожість до українського війська і мало підняти повстання проти української влади. Полк заняв позицію під селом і через добу, в купі з Наливайківським полком, заняв село без опору. Але селяни, побачивши невелику кількість війська, вночі підняли повстання і примусили полк відступити за село, де одержано наказ спішно відійти в місто Тираспіль. По прибуттю в м. Тираспіль полк одержав наказ зайняти позицію на східних горбах і прикривати відхід армії до Румунії. 4-го квітня після двохгодинного бою з червоними на позиції, полк по наказу,

з боєм відійшов до румунського кордону і перейшов через міст на Дністрі в Бендерах, слідом за армією.

З м. Бендер полк похідним ладом перейшов до м. Кишинева, де згідно з міжнародними законами інтернації зложив зброю. З Кишинева полк потягом через ст. Унгені, Більці, Новоселиця, Чернівці приїхав 21 квітня на ст. Заліщики. В Заліщиках полк був переладований у придністрянські вагони і через ст. Озірна, Тернопіль, Броди прибув в м. Радивилів, де і одержав зброю та військоове майно.

29 квітня відбувся перегляд полку Головним Отаманом військ У.Н.Р. Симоном Петлюрою. Отаман залишився дуже задоволений настроями та виглядом полку, інформував полк про сучасний стан на фронті, кілька годин балакав на різні теми з козаками та старшинами і дякував всім чинам полку за витривалість.

1 травня полк вирушив в с. Кімнатку, де одержав кулемети і реорганізував кулеметні сотні. К-том кулеметної сотні „Максіма“ призначено хор. Сікача, а к-том сотні „Кольта“ — хорунжого Білозерова. В с. Кімнатка скупчився весь Запорозький Корпус і тут його переформовано в Запорозьку Групу, котра тепер складалася з 6-ої, 7-ої і 8-ої Запорозьких дивізій, кожна трьохполкового складу.

Богунівський полк вийшов під чергою 22 в склад 8-ої Запорозької дивізії. Крім Богун. полку до дивізії входили полки: 23-й Кармелюцький під к-дою сотника Троцького і 24-ий Сагайдачний під к-дою сотника Жупінаса. К-том дивізії призначено полковника Сіліна.

Підчас переформування Корпусу, большевики прорвали фронт Січових Стрільців і заняли м. Кремі-

нець. Запорозьська Група одержала наказ ліквідувати цей прорив. Богунівському полку наказано зайняти с. Борщі, що й виконано без сутички з ворогом. Зліва в с. Матвіївка тримав фронт 23 Кармелюцький полк. Большевики повели сильний наступ на Кармелюків і вибили їх з села. К-ант полку наказав 2 куріневі під к-дою сотн. Шевченка та кулеметній сотні хор. Сікача вирушити на допомогу Кармелюкам. 2 курінь, приєднавшись до Кармелюків, вибив з села ворога і по виконанню завдання, повернув до полку.

30 травня Запорозьській Групі наказано зайняти м. Проскурів, 7-а Запорозьська дивізія вирушила авангардом, а за нею 8-а та 6-а дивізії. 3 червня 8 дивізія вступила до м. Миколаїва. Богунівському полку наказано зайняти с. Черепова і вести розвідку в напрямку на залізницю Волочиск — Проскурів. 7-ма дивізія повела наступ на Проскурів, але наступ не вдався і дивізія відійшла у с. Черепова. Богунівський полк заняв позицію перед селом, але ворог не виявляв активності.

10 червня 8-а та 6-а дивізії повели другий наступ на Проскурів. 6-а дивізія рушила „в лоб“. 8-а дивізія — на с. Лезнево (3 в. від Проскурова). Тогож дня м. Проскурів здобуто. Богунівський полк, по наказу, простояв в с. Лезнево 3 доби на відпочинку. 11 червня 8-у дивізію замість полк. Сіліна прийняв під команду полковник Базільський. Запорозьська Група розпочала наступ на ст. Деражня. Богунівський полк, по наказу, перейшов через села Стурчинці, Бахматівці до с. Пирогівці, де росташувався, виставивши охорону на село Голосків. 15-го червня вранці полк вирушив у наступ на с. Голосків.

Зліва Кармелюки повели наступ на с. Русанівка. Обов'язки к-та 1-го куріня виконував значковий Блох.

Авангардна 1 сотня полку під командою значкового Нечая зустрінулася з ворожою лавою в середині села на містку через став, що поділяє село; після перестрілки сотня одійшла за село, де і окопалася. Полк розсипавсь у лаву в 1 версті від села і окопавшись, лава почала перебігати вперед. Гарматний та кулеметний ворожий вогонь був дуже інтензивний. В 300 кроках від ворога лава мусіла наново окопатися. На цей раз полк зустрінувся не із звичайними „товаріщами — серой порцією“, а з мадярською большевицькою частиною, добре вишколеною та хороброю. Частина ця нараховувала 400 багнетів проти 130 багнетів наших. Бій трівав 14 годин, тричі Мадяри кидалися в атаку, але не могли збити Богунівців. Чотири рази значковий Блох з 1 курінем атакував Мадярів, але з-за міткого шрапнельного вогню ворога, повертав до окопів. Червоні Мадяри несли величезні втрати, але не уступались. На фронті полку працювало 12 кулеметів під керуванням хор. Сікача, який сам з півсотенним хор. Нестеренком беззмінно стріляв з кулемета, виявляючи чудеса витривалості та хоробрости. На допомогу полку підійшли Кармелюки, з якими полк о 3 год. ночі розпочав рішучий наступ і на ранок заняв село, де росташувався і виставив охорону в бік ст. Деражня. Втрати полку були: важко ранений к-нт 1 куріня значковий Блох; 9 козаків забитих та 15 ранених. Ворожі втрати нараховувались сотками. Особливо багато забитих було на містку мітким кулеметним вогнем хор. Сікача та хор. Нестеренка. 1-й курінь перебрав хор. Коломенський.

17 червня через село проїзжав Головний Отаман С. Петлюра. Він зробив перегляд полку, балакав зі старшинами та козаками і висловив подяку всім чинам полку, а зокрема к-ту кулеметн. сотні хор. Сікачеві за зразковий стан сотні.

19 червня полк перейшов в м. Меджибіж і разом з усією дивізією рушив у наступ на м. Старокопачинів. Через с. Пилявка Богунівський полк перейшов в с. Свина, де росташувався і вислав розвідку на м. Старокопачинів під ком. хор. Мойсєєнка. Розвідка відкрила ворога на цукроварні біля передмістя Старики.

М. Старокопачинів було заняте Червоною Тарасанською дивізією з 1 важкою та 3-а легкими батареями. Крім того на залізниці курсували 2 важкі бронепотяги.

21 червня полк, не зважаючи на цільний вогонь ворожих бронепотягів, рушив в наступ на цукроварню. Зправа, з села Красносілка, на передмістю Новики мали наступати Кармелюки. Зліва кіннота Павловського. В 1 версті перед цукроварнею полк розсипався у лаву і, не зважаючи на гураганний вогонь ворога, з віддалі 100 кроків по команді: „слава“, кинувся в атаку. Ворог не витримав атаки і панічно втік з цукроварні. При взятті цукроварні здобуто 1 кулемет „Максіма“, один „Кольта“ та взято 10 полонених большевиків, серед котрих 2 чоловіки було з тих зрадників Богунівців, котрі в січні 1918 року з хор. Харчуком перейшли в Київ до большевиків. Наші втрати були: 1 козак забитий, 3 ранених. Ворожі втрати — 17 забитих.

Полк окопався за цукроварнею. На вечір 22 червня 5 і 6 сотні разом з двома сотнями Кармелюків по-

вели наступ на передмістя Старики, яке і заняли після короткого бою. На ранок большевики почали відворот, але заняти місто перешкодив наказ к - та дивізії — негайно відступити з с. Свина. В селі Свиному скупчилась вся дивізія і продовжувала відворот далі. Богунівський полк по наказу відійшов до Кобиля, а Кармелюцький до с. Западинці.

Причиною відвороту був прорив на фронті 9 Залізничної дивізії, котра, як це з нею часто траплялося, не встояла перед ворогом, а займала фронт вліво, на захід від Старокопчанова.

Богунівський полк заняв позицію на південно-західних горбах біля села. Переслідуючи наші частини, червоні великими силами повели наступ на полк і примусили полк відійти до околиці села. 5-годинний упертий бій примусив полк залишити село і відійти до р. Бужок, де він окопався. К-ант дивізії наказав, за всяку ціну, заняти село. На протязі 4-х діб велися уперті бої і село переходило з рук в руки. На 5-у добу село було остаточно заняте і большевики розбиті.

В бою під с. Кобиля був важко ранений к - ант кулеметної сотні хор. Сікач, забитий півсотений тієї ж сотні хор. П. Нестеренко, забито 5 козаків, ранено — 7. Ворожі втрати по оповіданням селян були великі, але точно обчислити не було можливо.

В добу по заняттю с. Кобиля, 8-ій дивізії наказано перейти в район Ярмолинці - Солобківці для захисту підступів на м. Кам'янець - Подільський. Полк, давши большевикам бій під с. Лезнево, через с. Капустин перейшов в м. Зіньків. На слідуючий день дивізія рушила в наступ на м. Ярмолинці, але невдало, бо большевики скупчили дуже великі сили на цілому відтинку Ярмолинського фронту.

Три тижні, аж до підходу частин Української Галицької Армії, тяглися криваві змагання за Ярмолинці та Солобківці. Ці містечка переходили з рук у руки, бувало по 2 рази на добу. Період цих боїв Запорожці з своєрідним гумором прозвали „танцклясом“. Цим періодом почалася сумна ера в історії Запорожців. Бракувало набоїв, бракувало хліба, соли та іншого припасу. Їжа варилася 1 раз на день без мяса, без соли. Хліб вимінювали у селян, віддаючи останню сорочину, бо за гроші селяне не продавали. Склад полку швидко зменшувався через пошести тифу та цинги.

По наказу Команди призначено км-том полку сотника Ляш-Гусарева. Цей видатний старшина визначався своєю відвагою та зимною кров'ю підчас самих критичних положень. Під його команду полк особливо відзначився в боях під м. Солобківці, с. Савчинці, Олексинець Підлісний та Олексинець Нижній, одержуючи перемогу над ворогом, що завше переважав кількістю. Підчас бою за с. Савчинці сотник Ляш-Гусарів, маючи в лаві 96 багнетів, відійшов до околиці села, де зупинив лаву по залізничім шляху і наказав окопатись. Перед лавою було поле високого жита, що скривало її від ворога. Большевики силою до 600 багнетів далі провадили наступ „як на маневрах“: дві ворожих лави з кулеметами йшли півколом, аби охопити село. Далі по шляхах йшли в кольонах резерви, їхали команданти і кулеметні вози. Вже ворожі крила зайшли в село в тил нашій лаві, ядро наближалось до неї в лоб, а наказу стріляти немає. Нарешті, коли ворожа лава наблизилась до 80 кроків, к-ант дав команду: „Вогонь!“ Три сальви. Потім команда: „Встати! Вперед! Сла-

ва!“ Невеличка Богунівська лава збила атакою ворога, котрий зі всіма резервами став панічно тікати. В цім бою полк. здобув: 3 кулемети, 8 коней, 40 полонених червоноармійців і 1 червоний „командір“. Ворожі втрати — 19 забитих, 38 ранених червоноармійців; 2 забиті червоні команданти. Наші втрати: 2 козаки — легкоранені. За цей період боїв, аж до злуки з У. Г. А., втрати полку були: забитих — 9 козаків, ранених — 16. В бою під м. Солобківці був ранений пом. к-та полку хор. Харченко і важко ранений мол. старшина 8 сотні хор. Трипільський. В бою під с. Олексинець Підлісний був ранений км-ант 8 сотні хор. Шкурат.

23 липня Українська Галицька Армія, зєднавшись з Наддніпрянською Армією, разом з Запорожською Групою розпочала наступ на ворога і рішучим ударом збила ворога на Ярмолинецьких позиціях*).

Богунівський полк після короткого бою під м. Ярмолинці, заняв м. Гречани (передмістя м. Проскурова). Одночасово був взятий іншими частинами Проскурів. Після 1 доби постою полк швидким маршем через села: Пирогівці, м. Меджибіж, Івча перейшов в село Стрижавку (7 в. від м. Винниця). Большевики бою не прийняли. М. Винниця занято майже без бою 6-ю Запорожською дивізією. 8-а Запорожська дивізія скупилась в селі Стрижавка і після 2 діб відпочинку вирушила на м. Липовець і з боєм взяла місто, захопивши багацько військового майна. В бою приймали участь всі три полки дивізії і кінний полк імени Костя Гордієнка. Червоні відійшли до ст. Андрусово, де

*) Сотник Ляш-Гусарів захорів на тиф. К-ом полку призначено сотника Трипільського.

одержали допомогу з м. Києва, і готувалися до наступу на м. Липовець.

Богунівському полкові наказано вибити большевиків зі ст. Андрусово і зайняти стацію. Під командою хор. Харченка (що тільки вернув з лічниці) полк вирушив на ст. Андрусово і після 4-ох годинного бою заняв стацію, захопивши в полон 270 червоноармійців, 1 червоного ком-та, 6 коней, 2 кулемети і багацько військового майна. На слідуючий день полк вирушив в м. Погребище, де вже була 8-а Запорозьська дивізія.

Ціла Українська Армія прямувала на столицю України — м. Київ. Ворог панічно втівав, лиш інколи ставив невдалий опір на відтинку У. Г. А., що вела наступ ліворуч від залізниці Київ-Козятин та в Білій Церкві на відтинку 6-ої Запор. дивізії. Але цей опір був ніщо перед ентузіазмом Української Армії. Підмога У. Г. А. влила нові сили в знесилену Придніпрянську Армію, У. Г. А., що залишила ворогу свою країну в наслідок браку амуніції та надлюдської перетомі, здобула в славнім поході нові сили для боротьби на широких степах Великої України.

Богунівський полк без сутичок з ворогом, через м. Сквіру, с. Шамраївку, с. В. Половецьке та село Мишеловку ранком 31 серпня вступив в м. Київ.

Через передмістя Деміївку полк промашерував на ст. Київ II, яку заняв згідно з наказом Штабу дивізії.

Заряджено гостре поготівля, бо в Київ з боку Дарниці входили частини російської армії ген. Денікіна і невідомо було, як зложаться відносини між арміями. Українська Команда мала з Денікіном порозуміння і всім частинам наказано було ухилятися від сутичок з Денікінцями і заховувати спокій до виявлення ситуації.

О год. 18-й полк одержав наказ: Негайно вирушити на залізничий міст через Дніпро і нести охорону. Причиною такого наказу було обеззброєння Денікінцями Мазепинського полку, що ніс охорону мосту. Командант полку наказав хор. Тарнавському з кінною сотнею рушити на залізничий міст і виявити ситуацію. Слідом за кінною сотнею рушив весь полк. Розвідка виявила, що міст зайнятий ворожим бронепотягом „Доблесть вітязя“, про що повідомлено ком-ду полку. Кінна сотня зупинилася в $\frac{1}{4}$ верстви від мосту, чекаючи наказу. В похідному ладі підійшов полк. Км-ант полку вирушив до бронепотягу хор. Тарнавського з 2-ма козаками, аби в'яснити наміри Денікінців. Розвідка підїхала до пішої застави і хор. Тарнавський звернувся до денікінського старшини, вимагаючи, аби заставу знято і і щоби бронепотяг з середини мосту відїхав на протилежний бік. Старшина (підполковник), начальник застави, глузливо відповів: „А вот ми вам сейчас пакажем“ і по телефону визвав бронепотяг. З такою відповідю розвідка вернула до полку. В цей же мент бронепотяг рушив по шляху, біля котрого стояв полк, причому щодо намірів залоги бронепотягу не можна вже було сумніватися. Полк попав в критичний стан, ліворуч по рейках посувався бронепотяг, а праворуч полк мав високу і круту гору, покриту кущами та деревами. Хорунжий Харченко подав команду: „Полк за мною... на гору!“ і за хвилю полк, дякуючи густій рослинности, зник з очей ворога. Хорунжий Тарнавський з кінною сотнею чвалом рушив назад по шосе на Київ II. З бронепотяга дали кілька стрілів наздогін, але сотня звернула в право в ярк і після 20 хвилин скаженої скачки була вже в безпеці серед

т. зв. Печерських гір. Полк заняв позицію на вершку гори і, дочекавшись темна, щасливо відійшов з міста, котре поступово займали Денікінці, і зупинився в с. Мишеловка. На ранок до полку приєдналася кінна сотня, що самостійно вибралась з Києва*). Запорожська Група заняла відтинок в районі сіл: Мишеловка, Красний Кут і Феофанів в 5 верстах від Києва.

Команда Армії розпочала була пертрактації з денікінською командою, але це ні до чого не довело, бо Денікін вважав Українців за „большевиків другого сорта“ і чути нічого не хотів за самостійну Україну. Через кілька місяців ця його несвідомість довела до повного краху його акцію будови „єдиної невідомої Расеї“.

З огляду на те, що одержані відомости, що численна військова група большевиків, котра була скупчена в районі Одеси, рушила на пробій для з'єднання з житомирською большевицькою групою, — Запорожській Групі наказано відійти в район ст. Бровки і Чорнорудка. Через с. Мотовилівка, Фастів, Кожанка і м. Вчерайше 8 Запор. дивізія 7 вересня прийшла у вказаний район. Штаб дивізії залишився на стації Бровки, а Богунівський, Кармелюцький і Сагайдачний полки разом з приділеними до них батареями росташувались в с. Харліївка. Богунівський полк тримав заставу на південно-східній околиці села і провадив кінну розвідку в напрямку на м. Паволоч. Денікінці виявляли слабу активність і далі перестрілки між розвідками не йшло. 9 вересня хор. Харченко

*) Командант полку сотник Трипільський при відході полку з Києва був захоплений Денікінцями в полон.

був призначений к-ом полку; сот. Шевченко (к-нт 2 курія) призначений помічником ком-анта полку, а к-том 2 курія був призначений хор. Катькало. Епідемія тифу побільшувалася і через те полк нараховував всього 80 багнетів, 45 шабель при 16 старшинах.

В кінці вересня 8 Запор. дивізія одержала наказ пересунутись в м. Комаргород, бо Денікінці готувались до наступу в цім напрямку. 3-го жовтня дивізія росташувалась в Комаргороді.

6-го жовтня Богунівському полку наказано вибити Денікінців з села Павлівка. На сусіднє село (в 2-ох верствах) Тараканівку мали наступати Кармелюки. Бій розпочався уранці і ввечері село Павлівку заняли Богунівці, причому взято 2 полонених і 1 кулемет. Втрати з нашого боку були: 4 ранених, 2 забитих. Ворожі втрати — 17 чоловіка забитих. На слідуючий день полк рушив в наступ на с. Городище, яке заняв без втрат, після короткого бою. Після трьох діб постою полкові наказано пересунутись через с. Старий Луг, Пірожна в село Івашково прикривати ліве крило Кармелюцького полку, що мав провадити наступ на ст. Кодня. Кармелюки після горячого бою заняли Кодню, але після 2 діб вся 8 дивізія одержала наказ відійти до м. Крижопіль, бо ворог великими силами оточував нашу слабеньку групу.

З с. Івашова Богунівський полк перемашерував в с. Городище, де росташувався на нічліг. В ночі численний відділ ворожої кінноти вірвався в село. Богунівці до ранку уперто боронилися, а на ранок відійшли за село, повели на село наступ і примусили ворога до втечі. Особливо відзначився в тому бою к-ант 2 курія хор. Катькало, який двічі ходив з курінем в атаку на ворога. Під прикриттям кін-

ної сотні полк відійшов до с. Крикливці. В Крикливцях розвідка виявила, що ст. Крижопіль занята ворожими бронепотягами (2), а с. Цибулево занято ворожою кіннотою. В с. Крикливці до полку приєдналася гарматна батарея, що раніше була до полку приряджена. Зв'язку з Штабом дивізії не було; навколо був ворог. Ніччю к-ант полку хор. Харченко тихо вирушив з полком і батареєю полевыми шляхами в напрямку на ст. Крижопіль. Під самим носом у Денікінців на $\frac{1}{2}$ верстви від стації, полк і батарея перейшли залізницю і на ранок прибули в с. Мясківку, де вже був Штаб дивізії і полки. Під ст. Крижопіль підчас переходу попав до полону Денікінцям к-ант 1 сотні значковий Нечай, який пішов був у розвідку на стацію. Не дивлячись на загрози і знущання Денікінців, Нечай не зізнав, де знаходиться полк, за що його розстріляно.

В цей час на східному фронті зайшли події, що фактично унеможливили військові операції проти Денікіна. Знесилена небувалою пошестю тифу, браком одягу, медикаментів та аmunіції Українська Галицька Армія змушена була вийти в перотрактації з Денікіном про завішення військових операцій, і таким чином Армія втратила більшу половину збройної сили.

Денікінці, підтягнувши резерви, повели інтензивний наступ на м. Проскурів з жмеринського напрямку і на м. Могилів — з вапнярського напрямку.

В наших частинах епідемія тифу досягнула кульмінаційну точку. Богунівський полк нараховував 50-70 багнетів і до 100—150 видужуючих, котрі перегружували обози I. і II. ладу. Багацько козаків залишилось хорими по селах. Велика частина козаків, що

були босі і не могли йти по снігу (земля ранком вже підмерзала), знаходилося в обозі І. ладу, де їхала на фірах і складала т. зв. „босу команду“. Все це зробило Богунівський полк та інші частини — небоездатними. Почався загальний відворот.

8 Запорозька дивізія одержала наказ відходити на м. Проскурів. Богунівський полк через с. Нетребівку пересунувся в с. Стіна, де був залишений прикривати відступ дивізії. Після 2-ох-годинного бою, полк відійшов в м. Чернівці, де переночував. З Чернівців полк через с. Озерну пересунувся в с. Ястребна, де витримав 4-ох-годинний бій з наслідавшим ворогом. З с. Яструбне полк перейшов в м. Рівне, де вже скупчилась вся дивізія.

Денікінці зробили напад на м. Рівне і полонили 24 Запор. ім. гетьм. Сагайдачного полк, в котрому майже всі люди були хорі. Богунівський і Кармелюцький полки, батареї і Штаб дивізії відійшли до с. Погоріле. Після 1 доби постою вся дивізія, без боїв, через село Муровані Курилівці, м. Вербовець, с. Куча, м. Дунаївці, м. Ярмолинці, м. Краспаїв, с. Демківці, с. Кустовці, пересунулася в село Колодязне, де росташувалася на відпочинок. Обози ІІ. ладу відійшли на ст. Міропіль.

6 грудня була призначена на ст. Міропіль нарада командантів дивізій; командантом Запорозької Групи в той час був призначений генерал Омелянович Павленко. На нараді виявилася повна неможливість провадити боротьбу з Денікінцями в спосіб ведення польової війни і вирішено провадити війну в спосіб партизанський. Вирішено зменшити обози і посадити козаків на всіх зайвих коней. 8 Запорозька дивізія перетворювалася в 8-ий Запорозький Загін в скла-

ді 2 курінів Богунівського та Кармелюцького. Богунівський курінь від тепер мав 2 піші сотні під командою хор. Мойсеєнка та хор. Катькала і одну кулеметну під к-дою хор. Лащука. Кінна сотня Богунівського полку пізніше влилася в зформований полк. Жупінасом 2-й Запорож. кінний полк. Задля хорости (на тиф) полковника Базільського 8 Запорожський Загін взяв під команду полковник Яшниченко. Під кінець наради на ст. Міропіль несподівано зробили напад Поляки, і забрали в полон обози П. ладу Штабу групи та бойових частин. Приявні на нараді команданти втікли до бойових частин.

В той же день в м. Любарі зрадник Волох зі своїми гайдамаками напав на українське військо і оголосив себе прихильником большевиків (що в той час були в м. Житомирі). Головний Отаман Симон Петлюра призначив командантом Армії генерала Омеляновича Павленка, а сам з рештками уряду перейшов на терен Польщі.

Генерал Омелянович-Павленко, зліквідувавши виступ Волоха в м. Любарі, скупчив всю Армію в районі села Жеребки і звідтіль вирушив в славнозвісний зимовий похід в тил денікінської армії.

Підчас походу Богунівський курінь був злучений з Кармелюцьким під назвою Богуно-Кармелюцький курінь. Команду над курінем взяв згідно з наказом Командарма полковник Троцький. Підчас зимового походу Богуно-Кармелюцький курінь має спільну історію для всіх частин, що перебували в складі Української Армії і ця історія вже не один раз описана. За час походу особливо відзначився в боях хор. Мойсеєнко, який командував не один раз, за хорістю полк. Троцького, Богуно-

Кармелюцьким курінем. Від хорости тифу загинув хор. Катькало.

Після зєдинення Української Армії, котрою командував ген. Омелянович-Павленко, з Армією, що була в районі м. Могилева під командою ген. Удовиченка (6 квітня 1920 р.), в літку 1920 року, Богуно-Кармелюцький курінь розвернувся в 3 бригади 1 Запорозької дивізії, котрою командував полк. Гулий. 3-а бригада складалася з 7 Запорозького ім. полк. Богуна куріня, 8 Запор. ім. Кармелюка і 9 куріня ім. гетьм. Сагайдачного. Командантом 3-ої бригади призначено полк. Троцького. Км-том Богунівського куріня призначено сот. Сосідка, адютантом хорунж. Тарнавського, помічником км-та пор. Шкурата, к-тами сотень — хор. Боднаренка, хор. Томака, хор. Криловецького, хор. Мойсеєнка, кулеметною сотнею командував пор. Кречковський, кінною — хор. Булат, технічною — хор. Вюн. В складі 3-ої бригади Богунівський курінь приймав участь в операціях проти большевиків в 1920 році.

Після загальної поразки в листопаді 1920 року Богунівський курінь в послідовному відході решток Української Армії на терен Польщі перейшов українсько-польський кордон 21 листопада в с. Токи і був інтернований Поляками в таборах Пикуличі, Вадовиці і Стрілково. Рештки куріня, старшини та козаки, перебувають і по цей час на еміграції в Польщі і Франції, досі не тратячи надії на поворот до Вільної, Незалежної і Соборної Української Держави.

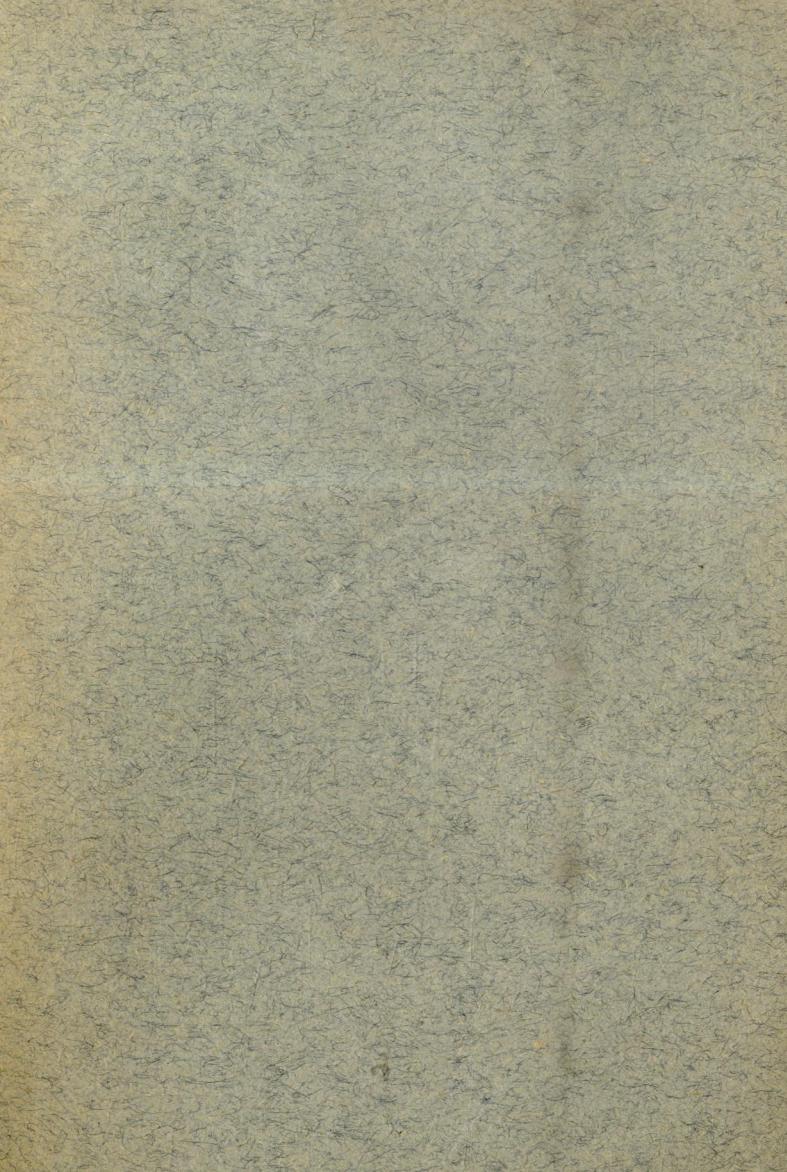
Можна з певністю сказати, що в цей час кожний Богунівець, деб він не перебував, залишився назавжди вірним ідеї державности України і в своїм серцю

носить виплеканий тяжкою боротьбою дорогий йому образ — Вільної Батьківщини.

10 червня 1931 року

Омекур (France)





1,44 (1986)
60 коп.

рл

5259

у

~~8074~~



133/

АНАТОЛЬ ТАРНАВСЬКИЙ
ІСТОРІЯ ЧЕТВЕРТОГО
ЗАПОРІЖСЬКОГО ПОЛКУ